

Dzieje biurokracji na ziemiach polskich tom III

Katarzyna Zawadka

(Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)

Informacja i koordynacja – Wydział Organizacyjny Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Lublinie 1948-1956

Komitet Wojewódzki PZPR jako terenowa instancja władzy partyjnej miał odpowiadać za całokształt życia politycznego i gospodarczego danego regionu. Aby móc sprawnie realizować te i inne powierzone mu zadania, potrzebował sprawnie działającego systemu informacji o wydarzeniach w terenie jak również skutecznego narzędzia do wprowadzania w życie planów i zamierzeń. W strukturze organizacyjnej komitetu funkcje te spełniały w pewnym stopniu wszystkie wydziały. Tym nie mniej Wydział Organizacyjny można uznać za ten, który powyższe funkcje miał niejako wpisane w sens swego istnienia.

W 1954 r. w tezach w sprawie pracy wydziałów organizacyjnych KW ich rolę określono jako

udzielanie operatywnej stałej pomocy organizacjom i instancjom partyjnym w organizowaniu wykonania i kontroli wykonania uchwał i dyrektyw partii, do czuwania nad prawidłowym doborem, szkoleniem i rozstawieniem kadr, do opracowywania i przygotowywania materiałów potrzebnych kierownictwu dla uogólnienia doświadczeń, dla wypracowania odpowiednich wniosków¹.

W tym samym dokumencie zwrócono uwagę na często błędne pojmowanie roli tegoż wydziału jako swoistego nadwydziału, koordynującego pracę pozostałych jednostek KW. Jak pisano w cytowanym dokumencie, wydział organizacyjny w strukturze KW przejmuje często rolę instancji partyjnej - zwołuje narady kierowników innych wydziałów, układa im plany pracy. Takie pojmowanie jego roli uznane zostało za błędne, gdyż

¹ Archiwum Państwowe w Lublinie (dalej: APL), Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Lublinie (dalej: KW), sygn. 1849, k. 83.

jest sprzeczne z leninowskimi zasadami centralizmu demokratycznego, prowadzi do osłabienia kierowniczej roli instancji partyjnej (...) do kierowania i koordynacji pracy wydziałów KW powołana jest egzekutywa i sekretarz KW. Z tego względu wydział organizacyjny jako część aparatu KW nie może zastępować instancji partyjnej”². Do zadań wydziału należało „udzielanie aktywnej pomocy instancjom i organizacjom partyjnym w organizowaniu i kontroli wykonania uchwał i dyrektyw KC, KW i ich własnych w analizowaniu pracy partyjnej, uogólnianiu doświadczeń, i wypracowaniu odpowiednich wniosków”³.

Realizowaniem tych zadań miano zajmować się poprzez instancje partyjne, nie zaś ponad ich głowami. Zadaniem wydziału miało być również śledzenie przestrzegania przez partie zasad statutu i stosowaniem tak zwanych leninowskich norm życia partyjnego w praktyce – przestrzeganie centralizmu demokratycznego, rozwojem twórczej, oddolnej krytyki i samokrytyki, rozwojem kolegalności w pracy partyjnej. Zdaniem autorów też, dotychczas słabo zajmowano się tą stroną. W wytycznych na temat organizacji pracy wydziału wskazano, z jakich sektorów powinien się on składać. I tak miały to być: sektor informacji partyjnej i statystyki, sektor legitymacji i ewidencji partyjnej, sektor ewidencji kadr partyjnych, związkowych, ZMP i rad narodowych, sektor instancji ZMP, sektor instancji związkowych. Sektor informacji partyjnej opierać się miał o materiały nadsyłane przez KP z zebrań i posiedzeń. Jako zadania sektora wskazano „w oparciu o systematyczną współpracę z instruktorami wydziału uogólnianie dobrych doświadczeń, odsłanianie w porę braków i błędów w pracy partyjnej.”⁴ Poza tym, miał on za zadanie operatywne informowanie KW o stanie pracy KP i POP. Do obowiązków jego pracowników należały wyjazdy w teren dla pogłębiania informacji o pracy terenowych instancji i pomocy instruktorom sprawozdawczym KP. Sektor powinien ściśle współpracować ze wszystkimi pracownikami wydziału organizacyjnego, systematycznie studiować dokumenty przydzielonych sobie KP, trzy dni w miesiącu powinny być poświęcone na zapoznanie się z dokumentami. Sektor prowadził również statystykę partyjną.

Sektor legitymacji i ewidencji partyjnej kontrolował prawidłowość wydawania legitymacji partyjnych, stan gospodarki partyjnej w KP i POP. Przygotowywać powinien wnioski na egzekutywę KW o wydanie nowych blankietów legitymacji partyjnych. Sektor ewidencji kadr partyjnych, związkowych i ZMP prowadzić powinien ewidencje tych kadr na stanowiskach objętych nomenklaturą KW, śledzić rozwój i rozstawienie kadr w aparacie partyjnym, związkowym, ZMP i rad narodowych, śledzić i rejestrować zmiany zachodzące na stanowiskach objętych nomenklaturą. Sektor instancji związkowych śledzić miał wykonanie uchwał partii przez związki zawodowe, obserwować prace zespołów partyjnych we władzach związków zawo-

² Tamże, k. 85.

³ Tamże.

⁴ Tamże, k. 94.

dowych, przygotowywać na egzekutywę wnioski w sprawie zagadnień pracy związków zawodowych. Sektor instancji ZMP-owskich nadzorować miał wykonanie dyrektyw partii w sprawie pracy wśród młodzieży, śledzić wzrost kadr ZMP, typować działaczy związku do szkół partyjnych.

Wydział miał również zajmować się pracą wśród kobiet; odpowiadać miał za to jeden z zastępców kierownika wydziału organizacyjnego oraz jeden z zastępców kierownika wydziału propagandy. W dokumentach Wydziału Organizacyjnego KW PZPR w Lublinie odnajdujemy spis pracowników wydziału wraz z podziałem obowiązków. Obok sektorowego podziału pracy każdy z pracowników odpowiadał również za jeden z powiatów, z którego gromadził informacje.

Analizując plany pracy wydziału można dojść do wniosku, iż była to niezwykle zapracowana jednostka, co jednak nie może dziwić, zważywszy na fakt, iż wszystkie jednostki KW funkcjonowały wedle równie napiętych harmonogramów, a pracy partyjnej miano poświęcać cały dostępny czas. Stałym elementem planu pracy były narady wydziału, odbywające się zazwyczaj dwa razy w miesiącu mniej więcej co dwa tygodnie (przykładowo w lutym 1954 narady odbyły się 2 i 16 dnia miesiąca, w marcu – 1 i 20⁵), zdarzały się miesiące, w których narada odbywała się tylko raz. Wydział często przygotowywał materiały na posiedzenia egzekutywy KW, dotyczące najczęściej pracy komitetów powiatowych i gminnych nad wybranym zagadnieniem. Do regularnych momentów pracy wydziału zaliczyć również można wszelkiego rodzaju odprawy- najczęściej były to odprawy instruktorów wydziału, bądź też narady z kierownikami odpowiedników w niższych instancjach partyjnych, sekretarzy POP czy też instruktorów ewidencji KP i KM.

Niewątpliwie jedną z najistotniejszych funkcji wydziału było gromadzenie i opracowywanie informacji na potrzeby komitetu wojewódzkiego i centralnego. Zajmował się tym referat sprawozdawczy wydziału. Z danych za 1951 rok wynika, iż składał się on z trzech pracowników: kierownika referatu jako instruktora sprawozdawczego oraz dwóch referentów.⁶ Do zadań referatu, jak napisano w sprawozdaniu, należało opracowywanie protokołów, ankiet sprawozdawczych i statystycznych, zbieranie meldunków i opracowywanie informacji w formie meldunków przekazywanych kierownictwu KW i KC oraz wydawanie biuletynów informacyjnych. Wśród osiągnięć referatu za wspomniany okres wymieniono zorganizowanie 6 odpraw ze sprawozdawcami KP, na których omawiano polityczną i techniczną stronę ankiet sprawozdawczych i statystycznych. Stwierdzono również, iż 2-3 razy w miesiącu referenci wyjeżdżają w teren w celu kontroli pracy instancji niższego szczebla. Rozpoczęto wydawanie biuletynów dla KW i KP. Wskazano również szereg niedociągnięć, które należałoby poprawić. Wymieniono wśród nich niedostateczne powiązanie referatu z innymi instytucjami na szczeblu wojewódzkim, co uzasadniono brakiem sprawozdań z tychże instytucji, jak również brak do końca opracowanego sys-

⁵ Tamże, sygn. 1435, k. 92.

⁶ Tamże, sygn. 1480, k. 37.

temu przekazywani protokołów z posiedzeń egzekutywy. Jako proponowane środki zaradcze sugerowano zwiększenie poziomu politycznego sprawozdawców w terenie, co miano osiągnąć poprzez kolejne szkolenia, zahamowanie płynności kadr w terenie, wprowadzenie stałych protokolantów, wprowadzenie szkoleń przy KP dotyczących sporządzania ankiet i sprawozdań oraz zwiększenie składu osobowego referatu i zaopatrzenie go w sprzęt. Podobne głosy na temat usprawnienia pracy referatu pojawiły się po plenum KW w 1953. Proponowano zmiany personalne poprzez przesunięcie pracowników, podział pracy według wymogów i zdolności pracowników, usystematyzowanie informacji partyjnej. Jak pisano:

jeden z pracowników politycznych sporządza informację partyjną, drugi zbiera meldunki, kompletuje sprawozdanie, notatki i dane telefoniczne, trzeci, trudniący się statystyką sporządza zestawienia i inne dane liczbowe potrzebne dla informacji⁷.

Stwierdzono również, iż informacje partyjne są opracowywane dla kierownictwa i KC co trzy dni, a w okresie ważnych kampanii codziennie, zaś pracownicy co najmniej 10 dni w miesiącu spędzają w terenie. Odprawy sprawozdawców KP przewidziane były co miesiąc, zaś odprawy sprawozdawców i protokolantów raz na trzy miesiące. Jakość otrzymywanych z terenu informacji bywała różna, tak, że czasem odbijała się echem w KC. W materiałach z 1953 roku pojawiają się odgłosy z narady w Komitecie Centralnym, której tematem była informacja partyjna i roczna ankieta statystyczna. Skrytykowano na niej referat sprawozdawczy w Lublinie za nie wykazywanie błędów i braków w okresie organizacji spółdzielni produkcyjnych, fałszowanie danych liczbowych, zwrócono również uwagę na zbyt małą ilość informacji przekazywanych do KC, choć, jak stwierdzono, te przekazywane były na ogół dobrej jakości⁸. Z powyższych zarzutów kierownik referatu tłumaczył się niewystarczającym wsparciem ze strony kierownictwa wydziału. Stwierdził, iż do tej pory informacja partyjna nie była przedmiotem posiedzenia egzekutywy KW, zaś napływające informacje z KP oparte są o meldunki telefoniczne i dane cyfrowe. Jako środek zaradczy proponował również przesunięcia kadrowe, gdyż jak argumentował dotychczasowy pracownik referatu, tow. Mróz „nie pisze na maszynie, nie umie pracować z dalekopisem, ma brzydki charakter pisma.”⁹ Jako wnioski w celu usprawnienia sprawozdawczości postanowiono omówić na odprawie sekretarzy KP znaczenie i wykorzystanie ankiet sprawozdawczych i protokołów oraz powołać przy egzekutywach KP dwóch stałych protokolantów w tym jednego spoza aparatu partyjnego. Postanowiono również zwołać odprawę protokolantów i sprawozdawców KP i praktykować ją regularnie, jak również w celu kontroli sprawozdawczości przeprowadzić wyjazdy do wszystkich powiatów. Dodatkowo zarządzono, aby instruktorzy wy-

⁷ Tamże, sygn. 1483, k. 32.

⁸ Tamże, k. 127.

⁹ Tamże, k. 129.

działu wyjeżdżający w teren zapoznawali się z dokumentami danego powiatu. Przy okazji również poznajemy podział obowiązków wewnątrz referatu sprawozdawczego: jeden z pracowników sporządzał wyciągi z protokołów posiedzeń Egzektyw KP i z innych notatek, informacji, sprawozdań, drugi odpowiadał za sporządzanie miesięcznych i kwartalnych ankiet sprawozdawczych oraz innych zestawień liczbowych, kolejny zajmował się obsługą dalekopisu, przepisywaniem meldunków na maszynie oraz pozostałą pracą kancelaryjną, kierownik referatu. zaś jak to sformułowano, pomagał i był odpowiedzialny za całość oraz sporządzał co trzy dni meldunki dla KW i KC.¹⁰

Informacje przychodzące z terenu posiadały różną wartość. Nagminne były opóźnienia w przysyłaniu protokołów do KW, szczególnie dotyczyło to sprawozdań z posiedzeń egzektyw KP. Skarżono się, iż docierają z miesięcznym opóźnieniem. Jako przyczynę tego podawano, iż niektóre z egzektyw nie mają zatwierdzonych protokołów, w związku z czym posiedzenia są notowane przez przypadkowe osoby i nie odzwierciedlają należycie przebiegu dyskusji. Jedną z przyczyn kulejącej partyjnej sprawozdawczości był niewątpliwie sam stosunek do niej na niższych szczeblach partyjnej drabiny. Na jednej z narad sprawozdawców KP wymieniono szereg grzechów popełnianych przez władze KP: do najczęstszych należał brak zainteresowania władz w terenie sprawozdawczością, częste zmiany sprawozdawców, typowanie na to stanowisko osób nieodpowiednich, częste traktowanie sprawozdawców jako pracowników technicznych „do wszystkiego”. Gdy informacje zebrane przez sprawozdawcę wskazywały na niedociągnięcia w pracy, których przyczyna tkwiła w samym KP, polecano zmienić treść informacji, by nie była krytyczna.¹¹ Skarżono się, iż wydziały organizacyjne KP stawiają sprawozdawczość na marginesie zainteresowań. Przy okazji również dowiadujemy się na temat źródeł informacji – najlepszymi okazywały się być narady sprawozdawcze pracowników politycznych KP i aktywu, tych jednak zaniechano. KP nie wyciągał wniosków wobec KG, które zalegały ze sprawozdawczością, tymczasem jak twierdzili sprawozdawcy, Komitety Gminne często nie chcą podawać informacji tylko rzucają słuchawką telefonu. Był przypadek, gdy wydział propagandy informował, iż jakieś szkolenie odbyło się przy dobrej frekwencji podczas gdy naprawdę było inaczej. Nic więc dziwnego, iż podejmowano próby usprawnienia przekazywania informacji o życiu partii. W jednym z projektów określono¹², jak powinien funkcjonować sprawny obieg informacji. Proponowano, by na szczeblu POP, KG i KZ odpowiadał sekretarz właściwej organizacji bez potrzeby powoływania dodatkowego pracownika. W KP i KM są już do tego wydelegowani odpowiedni pracownicy, choć jak zaznaczono, za kształt informacji partyjnej odpowiadają wszyscy działacze danej instancji. Stwierdzono, iż większość powiatów poza Zamościem i Chełmem została już obsadzona sprawozdawcami, z

¹⁰ Tamże, k. 131.

¹¹ Tamże, sygn. 1469, k. 81.

¹² Tamże, sygn. 1435, k. 87.

których 11 na 14 zostało przeszkolonych na kursach w KC. Za największy mankament uznano uważanie sprawozdawców za pracowników technicznych, referentów. Jak stwierdzono, prawie wszyscy sprawozdawcy byli referentami, choć niektórzy odpowiadali poziomem instruktorom. Do sprawozdawczości typowani byli pracownicy, którzy nie nadawali się do niczego innego. Stwierdzono również, iż w referacie sprawozdawczym KW wystarczą cztery osoby do sprawnego wykonywania powierzonych im funkcji. Jako zadania do realizacji komitetom powiatowym wskazano postawienie problemu sprawozdawczości i informacji partyjnej na naradzie, a także zalecono postawić ocenę sprawozdawczości na egzekutywach KP słabszych powiatów. Referat sprawozdawczy KW miał opracowywać swoje miesięczne plany pracy i przedkładać kierownictwu, ważniejsze sprawy mogły być uwzględnione w planie pracy Wydziału Organizacyjnego czy też całego KW.

Wiele informacji dotyczących sprawozdawczości pojawiało się przy okazji wypełniania ankiet sprawozdawczych. Zarzucano KP, iż aktywiści nie docierają do POP i członków partii, ograniczając się tylko do pracy w KG, wskazywano na rozbieżności między ankietą sprawozdawczą a ewidencją partyjną, upatrując przyczyn „gubienia” członków partii w zbyt powierzchownym sporządzaniu miesięcznych i kwartalnych ankiet. Zwrócono również uwagę na fałszowanie danych. Komitetowi Miejskiemu PZPR w Lublinie zarzucono, iż ukrył stan liczebny tak zwanych „żelaznych kandydatów” z lat 1945-1948, przenosząc ich wszystkich na 1949 rok. Trudno w tym wypadku rozstrzygnąć, czy ów błąd był wynikiem przeoczenia czy też faktyczną próbą zafałszowania danych. Aktywność wydziału na polu zbierania informacji podyktowana była przede wszystkim ogólnymi zaleceniami. W materiałach wydziału z 1956 odnajdujemy instrukcję KC PZPR dotyczącą oceny kampanii wyborczej. Zawiera ona szczegółowe wytyczne, co do treści owej oceny. Powinna ona zawierać charakterystykę polityczną terenu- nastroje ludności w świetle przebiegu akcji wyborczej, trudności w akcji powinna również wskazać na osiągnięcia i słabości pracy masowo-politycznej, ocenić przebieg i wyniki głosowania, trudności, jakie się ujawniły w dniu wyborów. Dodatkowo, należało w niej zamieścić charakterystykę organizacji partyjnych pod kątem realizacji wytycznych KC o zadaniach instancji partyjnych w akcji wyborczej, analizę aktywności organizacji partyjnych oraz opis postawy aktywu skierowanego w teren. Zgodnie z wytycznymi KC, trzeba było także wskazać niedomagania akcji, zawrzeć ocenę pracy instancji partyjnej w okresie kampanii wyborczej, analizę pracy komitetów frontu narodowego, ocenę pracy komisji wyborczych. Ważne również było, aby pokazać, jaka była postawa bezpartyjnego aktywu uczestniczącego w akcji, zawrzeć analizę pracy rad narodowych i ich wkład do kampanii wyborczej w dziedzinie związku z masami i w dziedzinie organizacyjnej oraz ocenę pracy organów bezpieczeństwa; wreszcie, analiza powinna również pomieścić ocenę polityczną zobowiązań produkcyjnych i udział wszystkich transmisji partii w akcji wyborczej. To bardzo dobrze obrazuje, jakie wymagania stawiano przed wydziałem w celu zdobycia informacji.

Nic więc dziwnego, że referat sprawozdawczy starał się dbać o poziom sprawozdawców pracujących w terenie. Na jednej z odpraw można znaleźć szczegółowe wytyczne dla pracowników KP. Do ich obowiązków należeć miało analizowanie protokołów KG, sporządzanie wyciągów dla sekretarzy KG oraz dla kierowników wydziałów KP. Powinni również uczestniczyć w naradach prowadzonych w KP, wyjeżdżać w teren do KG i POP w celu usprawnienia sprawozdawczości. Meldunki z KP powinny być nadsyłane co trzy dni, a z KG do KP – co 5 dni i powinny zawierać materiały sprawozdawcze z akcji ogólnopolskich prowadzonych w powiecie, meldunki dotyczące pracy organizacyjnej KP, a więc informacje o posiedzeniach plenarnych KP, odprawach sekretarzy KG, zebraniach POP, o wypadkach w terenie związanych z sytuacją polityczną i działalnością wroga.¹³ W referacie z 1955 poświęconemu sprawozdawczości partyjnej zalecano, aby o prowadzonych akcjach informować jak najczęściej, nawet codziennie. Informacja taka zawierać powinna dane o ilości zaplanowanych na dany dzień zebrań, o frekwencji, dyskusji oraz krótką notatkę o samym jego przebiegu. Obszerniejsze notatki radzono robić po zebraniu danych z 25-30% zebrań. Informacje takie powinny być przygotowane po konsultacji z kierownictwem KP i podpisane przez sekretarza. Zwrócono również uwagę, aby przez miesięczne ankiety statystyczne dostarczane były osobiście przez sekretarzy komitetów gminnych, tak, aby można było od razu reagować na błędy. Polecono również by protokoły z posiedzeń egzekutywy KP w ciągu 5 dni były przesyłane do KW.

Referat sprawozdawczy wydawał również biuletyn informacyjny. Jak napisało we wstępie do pierwszego numeru wydawany był w celu zorientowania wydziałów KW jak też KP w akcjach prowadzonych przez partię na terenie województwa lubelskiego.¹⁴ Intencją jego autorów było, aby materiały zgromadzone w nim nie stanowiły tylko dodatkowej lektury, lecz powinny być z nich wyciągane wnioski dla danej organizacji partyjnej, w perspektywie zaś oczekiwano, by podobne materiały opracowywały również komitety powiatowe. Zamierzeniem było wydawanie go jako dwutygodnika, choć z zachowanych egzemplarzy wynika, iż częstotliwość jego wydawania była różna. Otrzymywali go I sekretarz KW, kierownicy wydziałów KW oraz wszystkie KP. Wśród zamieszczanych materiałów większość stanowiły sprawozdania z bieżących akcji prowadzonych w województwie. Przykładowo numer z lutego 1954 zawierał informacje o niektórych uwagach i wnioskach zgłoszonych w styczniu tego roku, zobowiązaniach w związku ze zjazdem partii, rozbudowie ZMP, informacje z życia partii (plenarne posiedzenia KP, KM, styl pracy egzekutywy KP – formy posiedzeń, rozbudowa partii, porządkowanie gospodarki partyjnej), sprawy wsi (doroczne zebrania w spółdzielniach produkcyjnych, komitety założycielskie, skup zboża, rozliczenie chłopów, przygotowanie do siewu).¹⁵ W niektórych nume-

¹³ Tamże, sygn. 1863, k. 49.

¹⁴ Tamże, sygn. 1907, k. 2.

¹⁵ Tamże, k. 89.

rach pojawiały się fragmenty ze sprawozdań i informacji otrzymanych z komitetów powiatowych.

Wydział Organizacyjny sporządzał również raporty z pracy terenowego aktywu oraz Komitetów Gminnych i Powiatowych. Raporty z terenu dotyczą przede wszystkim oceny stanu pracy poszczególnych komitetów. W większości tworzone były według podobnego schematu: wymieniano ilość członków komitetu, opisywano, czy dana instancja posiada i realizuje plan pracy czy też pracuje od zadania do zadania, czy obejmuje swą działalnością całokształt życia politycznego i gospodarczego, czy współpracuje z organizacjami masowymi na terenie gminy oraz ewentualne uwagi i spostrzeżenia do dalszej pracy. Ponieważ dla wydziału ważne było sprawne przekazywanie informacji, wiele uwagi poświęcono ustanowieniu sprawozdawczości partyjnej na niższych szczeblach, gdyż ta nie zawsze działała sprawnie. Z wielu informacji dowiadujemy się, iż komitety gminne nieterminowo wysyłały ankiety do komitetów powiatowych, sporządzały ankiety nie na podstawie bieżących informacji, ale na podstawie ankiet z lat ubiegłych, przy sporządzaniu protokołów nie trzymano się wytycznych KC, lecz formułowano je w dowolny sposób. Poza tym zarzucano niższym instancjom, iż często w nasyłanych materiałach dominuje sucha statystyka brakuje zaś analizy politycznej danej kwestii. Kwestia sprawozdawczości partyjnej dla wielu terenowych instancji partyjnych była kwestią drugorzędną, do której nie przywiązywano zbyt wiele uwagi.

Do Wydziału Organizacyjnego spływały również sprawozdania sytuacyjne z poszczególnych powiatów. Zawierały one miesięczne sprawozdania z całokształtu życia politycznego i gospodarczego powiatu- informacje o sytuacji politycznej w danym powiecie, a więc plotki i odgłosy z terenu, wiadomości o wrogiej działalności „reakcji”, o pracy partii i współpracy ze stronnictwami satelickimi, zagadnienia bezpieczeństwa, sytuacji w rolnictwie, przemyśle, spółdzielczości, pracy organizacji masowych oraz organizacji partii. Informowano o odbytych posiedzeniach egzekutywy i przedstawiano plan pracy na kolejny miesiąc. Przez akceptację wydziału przechodziły również charakterystyki gminnych organizacji partyjnych, w których potrzebni byli etatowi sekretarze oraz charakterystyki kandydatów na to stanowisko.

Przykładem pracy wydziału w okresie ważnej kampanii może być operacja wymiany pieniędzy zapoczątkowana w 1950 roku, prowadzona jednak przez dłuższy czas. W materiałach wydziału informacje o niej odnajdujemy w 1952 roku.¹⁶ Wówczas to do niego spływały z poszczególnych powiatowych organizacji partyjnych informacje o przebiegu akcji, zawierające dane na temat nastrojów społeczeństwa, informacje o przebiegu zebrań organizacji partyjnych poświęconych temu przedsięwzięciu, ilości uruchomionych punktów wymiany oraz o samym przebiegu akcji. Dodatkowo sam wydział co kilka dni przysyłał do referatu sprawozdawczego KC informacje o przebiegu wymiany na terenie Lubelszczyzny. Wydział również

¹⁶ Tamże, sygn. 1937.

nadzorował przebieg każdej akcji wymiany legitymacji partyjnych, otrzymywał informacje o przebiegu tej akcji w powiatach.

O znaczeniu Wydziału Organizacyjnego może świadczyć projekt pracy egzekutywy KW zgłoszony w 1949 przez kierownika wydziału Gabarę. Postulował on, aby I sekretarz poprzez Wydział Organizacyjny kierował pracą całego KW. Droga do powiatowych organizacji partyjnych również miała prowadzić poprzez wydział, gdyż tylko on miał jego zdaniem możliwość należytego zmobilizowania partii.¹⁷ Powyższy schemat organizacyjny nie został jednak zaakceptowany przez wysłannika KC Antoniego Alstera, gdyż, jego zdaniem, kłócił się ze strukturą partii. Drugi sekretarz, jako sekretarz organizacyjny, powinien kierować wydziałem. Pomimo tego, Wydział Organizacyjny wskazywany jest bardzo często jako wykonawca uchwał egzekutywy, a ewentualne braki w ich realizacji również bardzo często tłumaczone są niedostateczną jego pracą.

Informacje zbierane przez wydział można podzielić na kilka kategorii. Zdecydowanie dominują te poświęcone wewnątrz organizacyjnemu życiu partii- wiadomości o różnego rodzaju zebraniach w niższych instancjach partyjnych, najczęściej związane z przenoszeniem w teren uchwał KC bądź KW, notatki o odbytych szkoleniach i naradach, sprawozdania z obchodów świąt i rocznic. Odrębny rodzaj informacji stanowią sprawozdania z pracy terenowej aktywów i instruktorów. Znajdują się w nich oceny pracy powiatowych i gminnych instancji partyjnych, stopień zorganizowania danego komitetu i jego działalność w terenie. Drugim istotnym rodzajem informacji są wszelkiego rodzaju dane gospodarcze. Te przede wszystkim poświęcone były tworzeniu i funkcjonowaniu spółdzielni produkcyjnych, jak również różnego rodzaju akcjom prowadzonym na terenie województwa – akcji skupu zboża, żywca, akcji „H” (hodowli). Dużo miejsca w materiałach sprawozdawczych poświęcano również Kościołowi. Szczególnie zrozumiałe było to w okresie „cudu lubelskiego”, podczas którego informowano o odgłosach z terenu związanych z tym wydarzeniem jak również o samym jego przebiegu. Nie oznacza to, że na co dzień nie interesowano się działalnością kleru. W materiałach wydziału pojawiają się informacje o przebiegu świąt kościelnych, najczęściej procesji Bożego Ciała, rekolekcjach. Analizowano pracę „Caritas”, cytowano listy duszpasterskie do wiernych, czy sprawozdania z wykładów dla duchowieństwa prowadzonych na KUL. W zbieranych przez wydział informacjach odnajdujemy również dane na temat nastrojów społeczeństwa i jego stosunku do różnych kwestii. Zazwyczaj dotyczą one odgłosów ludności dotyczących aktualnych wydarzeń politycznych w kraju w mniejszym stopniu kwestii polityki międzynarodowej. I tak możemy odnaleźć informacje o stosunku ludności do aresztowania prymasa Wyszyńskiego, dyskusji na temat konstytucji, jak również nastrojów po śmierci Stalina, wojny w Korei czy groźby ekskomunikacji papieskiej dla działaczy partii komunistycznych.

¹⁷ Tamże, sygn. 170, k. 28.

W trakcie analizy materiału Wydziału Organizacyjnego uderza przede wszystkim ogrom wytworzonego przez niego informacji. W pewnej mierze można to uznać za przejaw biurokratyzmu, charakterystycznego dla każdej władzy. Tym nie mniej różnorodność podejmowanej przez wydział problematyki i zakres jego obowiązków sprawiają, iż był on jednym z filarów władzy partii w terenie. Wspomniane przeze mnie na początku uwagi KC o traktowaniu wydziału organizacyjnego jako swoistej „nadjednostki” KW, w dużej mierze pozwalają uzmysłwić sobie znacznie jego pracy. Można stwierdzić, iż wydział organizacyjny spełniał rolę pewnego rodzaju bazy danych na potrzeby władz wojewódzkich. Bez jego pracy trudno wyobrazić sobie sprawne funkcjonowanie Komitetu Wojewódzkiego.

Резюме

Информация и координация – Организационный Отдел Воеводского Комитета ПОРП в Люблине в 1948-1956 годы.

Воеводский Комитет ПОРП, будучи местной инстанцией партийной власти, был обязан отвечать за совокупность политической и хозяйственной жизни в ПНР. Для того, чтобы чётко осуществлять эти и другие порученные ему задачи, он нуждался в исправно действующей системе информации о происшествиях в районе, а также в эффективном орудии ко внедрению в жизнь планов и намерений. В организационной структуре комитета эти функции выполняли в некоторой степени все отделы. Однако, именно Организационный Отдел можно признать тем, который данные функции имел некоторым образом вписанные в суть своего существования. Разнообразие той проблематики, которую брал на себя отдел и объём его обязанностей автор раскрывает на примере люблинского воеводского комитета ПОРП. Он являлся своеобразной „сверхединицей” коммунистической партии в районе.